

West-Vlaamse Archaeologica

25

Recent Archeologisch onderzoek in West-Vlaanderen

Redactie
Hendrik Hameeuw

Auteurs
CECILE BAETEMAN
TIM CLERBAUT
PIETERJAN DECKERS
STEFAN DECRAEMER
JAN HUYGHE
GRIET LAMBRECHT
JARI HINSCH MIKKELSEN
MARNIX PIETERS
DIETER VERWERFT

V.O.B.O.W.
ROESELARE 2015

West-Vlaamse Archaeologica is een uitgave van de
Vereniging voor Oudheidkundig Bodemonderzoek in West-Vlaanderen vzw.
Bergeikenstraat 48, 8800 Roeselare
Ondernemingsnummer: 414 135 857

Redactie

Hendrik Hameeuw

Redactieraad West-Vlaamse Archaeologica

Suzanne de Cock

Jozef Goderis

Hendrik Hameeuw

Willem Hantson

© 2015—Vereniging voor Oudheidkundig Bodemonderzoek in West-
Vlaanderen vzw (V.O.B.o.W.), www.vobow.be

Illustraties, © V.O.B.o.W.— alle auteurs hebben de verantwoordelijkheid over
de illustraties in hun respectievelijke bijdrages.

ISBN: 9789082369403

EAN: 9789082369403

D/2015/2762/01

Niets uit deze uitgave mag door middel van druk, fotokopie, scan, microfilm,
fotografie of welke andere wijze ook worden verveelvoudigd of openbaar wor-
den gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

INHOUD

Voorwoord	iv
Hoe en waarom het landschap veranderde tijdens de Romeinse periode te Ravensijde (Oostende, Belgische kustvlakte) <i>Cecile Baeteman, Marnix Pieters</i>	1-25
Hermafrodiet of niet? Een nieuwe kritische kijk op het Gallo-Romeinse loden altaartje (aedicula) gevonden te Harelbeke <i>Tim Clerbaut</i>	27-36
De vroegmiddeleeuwse bewoning van de Vlaamse kustvlakte: van kustmoeras tot cultuurlandschap <i>Pieterjan Deckers</i>	37-59
Van grafheuvel tot begraafplaats: Een grafmonument uit de midden-bronstijd en sporen uit de Merovingische periode op de hedendaagse begraafplaats Hogenakker te Oedelem (Beernem, West-Vlaanderen). <i>Griet Lambrecht, Jan Huyghe, Jari Hinsch Mikkelsen, Stefan Decraemer en Dieter Verwerft</i>	61-81
Op de rand van het prehistorisch en middeleeuws landschap: het archeologisch onderzoek langs de Gentse Steenweg in Sijsele (Damme, West-Vlaanderen) <i>Dieter Verwerft, Griet Lambrecht, Jan Huyghe, Jari Hinsch Mikkelsen</i>	83-101

opgraving 'gebouw 2' Gentse Steenweg in Sijsele
(Damme, West-Vlaanderen)

OP DE RAND VAN HET PREHISTORISCH EN MIDDELEEUWS LANDSCHAP: HET ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK LANGS DE GENTSE STEENWEG IN SIJSELE (DAMME, WEST-VLAANDEREN)

Dieter Verwerft, Griet Lambrecht, Jan Huyghe, Jari Hinsch Mikkelsen

In 2012 voert Raakvlak een proefsleuvenonderzoek uit langs de Gentse Steenweg in Sijsele, naast de historische hoeve 'Rostune'. Het onderzoek brengt vondsten uit de prehistorie en verschillende vroeg- en volmiddeleeuwse sporen aan het licht. Tijdens een aansluitende opgraving wordt een kleine, laat-paleolitische site ontdekt. Daarnaast snijdt het onderzoek ook een gedeelte van een volmiddeleeuwse nederzetting aan. Vier of vijf huizen liggen tegen de voet van de vluchtburcht Rostune.

1. INLEIDING

De Stad Damme maakt sinds 2010 deel uit van Raakvlak, de Intergemeentelijke Dienst Archeologie Brugge en Ommeland. Door deze samenwerking worden alle bouwwerken in de streek opgevolgd en worden er noodonderzoeken uitgevoerd indien het archeologisch bodemarchief in gevaar is.

Naar aanleiding van de bouw van een onderkelderde woning met kantoor langs de Gentse Steenweg in Sijsele, deelgemeente van Damme, voert Raakvlak in het voorjaar van 2012 een archeologisch onderzoek uit (Fig. 1). De bouw van een woning met kelder betekent een verstoring van het archeologisch bodemarchief, maar door de goede samenwerking met de bouwheer krijgt het archeologisch team de kans dit archief in kaart te brengen. Het projectgebied heeft een oppervlakte van ongeveer 765 m². Op basis van de resultaten van een proefonderzoek vindt aansluitend een opgraving plaats. De resultaten van beide onderzoeken worden hier samen besproken.

Figuur 1: Het projectgebied op de topografische kaart 1:10.000 (giswest.be).

2. HISTORISCHE SITUERING

Geschiedschrijvingen plaatsen Sijsele, samen met Snellegem, vaak aan de basis van de stichting van de stad Brugge. Het zou in de vroege middeleeuwen het cen-

trum zijn van een machtig en uitgestrekt kroondomein, van waaruit verschillende parochies in het Brugse Ommeland zijn gesticht. Volgens Yann Hollevoet (mondelijke communicatie) – die mee aan de wieg staat van het archeologisch onderzoek naar de vroege middeleeuwen in de streek – staat dit verhaal echter op losse schroeven en is het grotendeels gebaseerd op vermoedens en giswerk.

Wat we wel weten is dat de Sint-Martinuskerk het centrum van de kerkelijke macht vormt in Sijsele. Onder de huidige neogotische kerk liggen de grondvesten van een Romaanse kruiskerk, met spitse vieringstoren en drie altaren. De in de eerste helft van de 11^e eeuw opgerichte kerk overleeft de Tachtigjarige Oorlog niet en wordt verschillende malen heropgebouwd (inventaris.onroerendergoed.be: 78954).

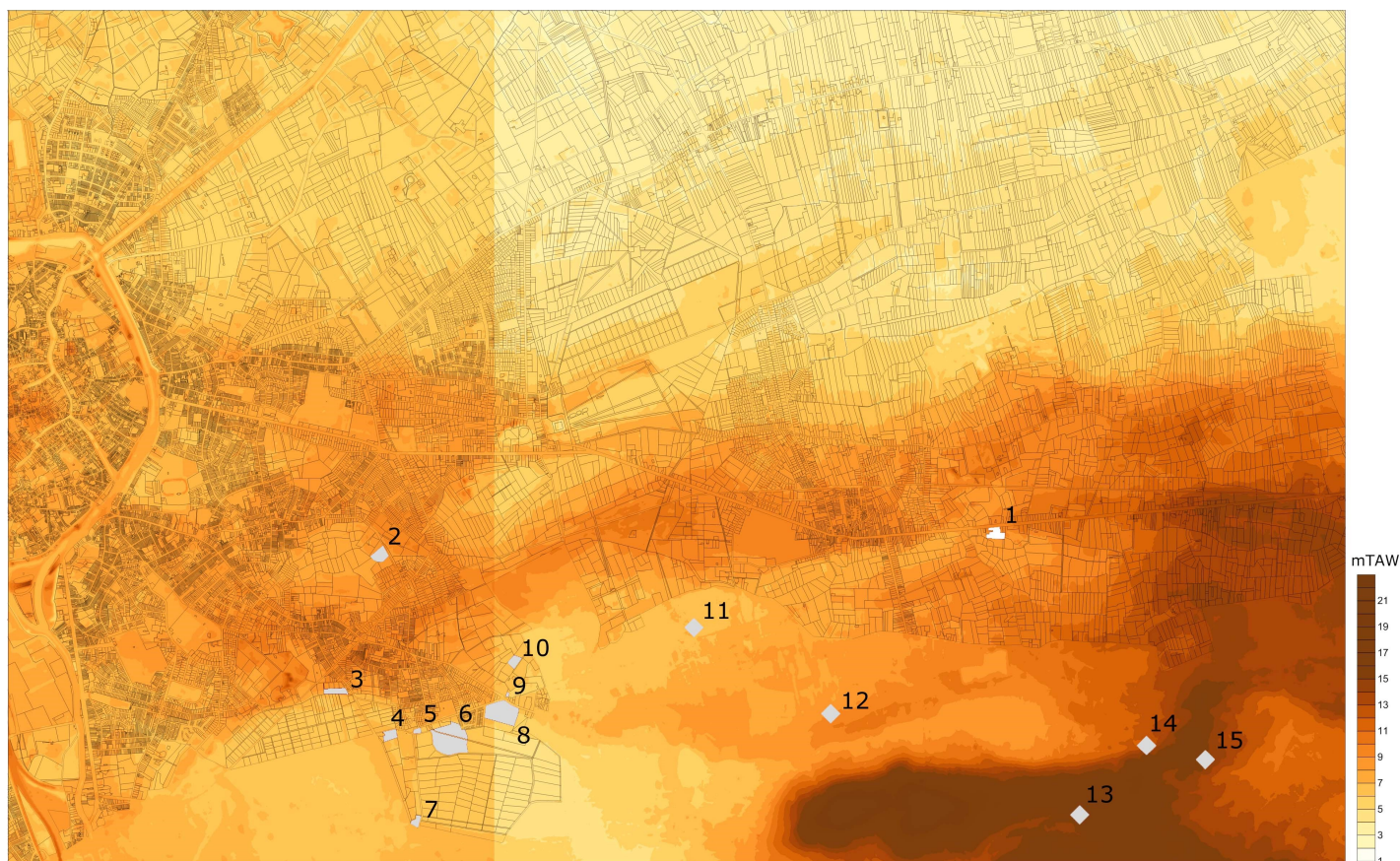
De wereldlijke macht is in handen van de heren van Sijsele, leenmannen van de Frankische koningen. De imposante waterburcht 'Hof van Sijsele', gebouwd in de eerste helft van de 11^e eeuw, ten zuidwesten van de Sint-Martinuskerk, getuigt van de macht van de heerlijkheid. Die macht brokkelt echter snel af, zeker wanneer Jan, Heer van Sijsele, op het einde van de 13^e eeuw de kant kiest van de Franse koning. Nadat troepen onder leiding van Willem van Gulik het kasteel verwoesten, wordt het niet meer heropgebouwd.

Het projectgebied ligt net ten westen van de historische hoeve 'Rostune'. Deze in 1724 opgetrokken hoeve bevindt zich op het neerhof van het 'Hof ter Ostijne', een vroegmiddeleeuwse heerlijkheid en leen van de Burg van Brugge. Het toponiem 'Ostijne' wijst op het woeste karakter van het landschap. In de 10^e of 11^e eeuw wordt deze site versterkt als "vluchtburcht". De burcht maakt deel uit van de verdedigingslinie tegen invallende Noormannen, die zich uitstrekt ten zuiden van de kustlijn van Oostende over Oudenburg, Snellegem, Brugge en Male en verder oostwaarts tot aan Aardenburg. In de loop van de 12^e eeuw groeit het goed uit tot een Romaanse waterburcht. De huidige hoevegebouwen stammen uit de 18^e eeuw (inventaris.onroerendergoed.be: 78968).

3. BODEMKUNDIGE SITUERING

Sijsele ligt in de zandstreek net ten zuiden van de grens met de polders. De Vlaamse zandstreek is een relatief laaggelegen streek waarvan de bodems afgezet zijn door poolwinden tijdens de laatste ijstijd (het Weichseliaan), zo'n 116.00 tot 11.500 jaar geleden. Hoeve Rostune ligt op de dekzandrug tussen Gistel, Brugge, Maldegem en Stekene. Deze hoogte, die bestaat uit een aaneenschakeling van verschillende kleinere, parallelle en langgerekte zandruggen, is meer dan 100 km lang, lokaal tot 2 km breed en gemiddeld 10 m hoog. De rug wordt gekenmerkt door een korte steile helling aan zuidelijke zijde met diverse depressies aan de voet, en een geleidelijke helling aan noordelijke zijde. Het oorspronkelijk reliëf was iets meer geaccentueerd dan vandaag.

Figuur 2: Het projectgebied en nabijgelegen sites op het Digitaal Hoogte Model (1: Gentse Steenweg, Sijsele; 2: Gemene Weide Zuid, 3: Michel Van Hammestraat, 4: Sint-Trudoleken, 5: Koeiendreef, 6: Cirkels van Ver-Assebroek, 7: Kerkdreef, 8 en 9: Astridlaan/Kerkdreef, 10: Lo-weideweg, Brugge; 11: Maandagse, 12: Egypte, 13: Danegem/Veldhoek, 14: Tegelhoogte, 15: Nieuwstraat/Praatstraat, Oedelem).

Het studiegebied is gelegen op een zachte, zuidgeoriënteerde helling naar de smalle Dorpsbeek. De hoogte van het terrein varieert tussen 9,62 m TAW aan de straatkant en 8,60 m TAW aan de zuidkant.

4. ARCHEOLOGISCHE SITUERING

4.1. Prehistorie

Het archeologisch belang van de regio is moeilijk te overschatten. Reeds in de prehistorie was het gebied een aantrekkelijke vestigingsplaats. De kennis van de menselijke aanwezigheid in deze periode is voornamelijk gebaseerd op enkele indrukwekkende vondstencollecties. De collecties zijn het resultaat van het speurwerk van liefhebbers uit de streek. De objecten worden verzameld tijdens gerichte veldverkenningen of na toevalsvondsten bij werkzaamheden. De belangrijkste collecties zijn die van Roger Blondeel, baron Charles Gillès de Pélichy en Richard Streuve.

Van een deel van de collecties is de herkomst moeilijk te bepalen. Dankzij kritisch onderzoek van onder andere Nele Vandermoere (1981) en Reinoud Van Acker (1985 en 1986) is een deel van deze bron te raadplegen. Deze licentiaatsverhandelingen worden aangevuld met studies van Marcel Otte (1984) en Philippe Crombé (1994).

Op basis van deze gegevens wordt duidelijk dat de zandrug die Sijsele doorkruist zeer rijk is aan sites uit de prehistorie.

In 2010 werd in de marge van het onderzoek naar de (middeleeuwse) cirkel van Assebroek een beeld geschetst van het prehistorisch landschap rond de site (Ryssaert 2010). Hieruit blijkt dat de zandrug ten westen van Sijsele vanaf het middenpaleolithicum bewoond is. De landschappelijke context van de finaal-paleolithische en mesolithische vindplaatsen sluit nauw aan bij rest van Zandig Vlaanderen (Ryssaert 2010, 47). Op basis van licentiaatsverhandelingen – die een overzicht geven van enkele archeologische collecties (Vandermoere 1981; Vanacker 1986; Soers 1987) – en de studie uit 2010 kan dit beeld vervolledigd worden voor het omringende landschap (fig. 2). Hieruit blijkt dat er zich ten zuiden van de Gentse Steenweg verschillende prehistorische sites bevinden. Het grootste deel van de vindplaatsen in de regio ligt op een zuidgerichte helling. Ten noorden van de zandrug zijn er nog geen prehistorische sites ontdekt.

Figuur 3: Een scheermes en urne. Grafgiften teruggevonden aan de Stoofweg.

4.2. Historische periode

Ook over latere periodes zijn we goed geïnformeerd. Het terrein ligt op de zandrug tussen Gistel, Brugge, Maldegem en Stekene. Dat deze plaats gedurende de geschiedenis een populaire vestigingsplaats is, bewijst het onderzoek dat gepaard ging met de aanleg van de VTN-aardgasleiding tussen 1997 en 1998. In de buurt van het projectgebied zijn niet minder dan 4 sites ontdekt, gaande van de Romeinse periode tot de middeleeuwen.

Ten westen van de Stoofweg kwam een Romeinse nederzetting aan het licht (In 't Ven 2005, 29-34). De aardgasleiding snijdt hier niet enkel karresporen en grachten aan, maar ook een éénschepig gebouw. De oudste vondst betreft een schrabber in bruine silex. Ten oosten van de Stoofweg ligt een Romeins grafveld, dat bestaat uit 13 brandrestengraven (In 't Ven 2005, 35-45) (fig. 3). Of deze rechthoekige kui-

len – met brandstapelresten en grafgiften in een kleine nis naast de grafkuil – in verband staan met de nederzetting ten westen van de Stoofweg is niet duidelijk. Langs de Antwerpse Heirweg ligt een uitgestrekte Romeinse nederzetting (In 't Ven 2005, 47-75). De nederzetting groepeerde verschillende boerderijen binnen een omgracht erf. De huizen behoren tot het éénschepig type met dakdragende wandpalen, die

soms in een wandgreppel worden geplaatst. De vierde en laatste site langs het VTN-project bestaat uit volmiddeleeuwse sporen langs de Veldhoekstraat (In 't Ven 2005, 77-91). Het meest opvallende element is een middeleeuws, bootvormig gebouw. Het gaat om een geïsoleerde bewoningskern, een zogenaamde *Einzelhof*.

Ook recenter onderzoek duidt op het historisch belang van de regio. In 2008 snijden archeologen van Ruben Willaert BVBA een Romeins grafveld aan langs de Doornstraat. Het grafveld bestaat uit een tiental brandrestengraven uit 100 na Chr.

In 2010 bundelen Raakvlak en Ruben Willaert BVBA hun krachten naar aanleiding van de bouw van een rusthuis te Stakendijke in Sijsele (De Gryse 2012). In het gebied Stakendijke, begrensd door de Stationsstraat, de Veldstraat en de oude spoorwegbedding Brugge-Eeklo bevindt zich een Romeinse en een middeleeuwse bewoningskern. In het noordelijk deel van het onderzoeksgebied zijn bewoningssporen uit de Romeinse periode aangetroffen. Het zijn onder meer de resten van minstens twee, NO-ZW georiënteerde gebouwen. Het grootste gebouw is een zogenaamd woonstalhuis met een lengte van ca. 14,6 m en een breedte van circa 5 m. De woning is opgetrokken met zware, diep uitgegraven nokstaanders en een enkelvoudige wandpalenrij. Op basis van het aardewerk kan de opgave van het huis gesitueerd worden op het einde van de 2^e en het begin van de 3^e eeuw. Het zuidelijk deel van het onderzoeksgebied herbergt een jongere bewoningsfase. Een gedeelte van een kleine landelijke bewoningskern uit de volle middeleeuwen (11^e-12^e eeuw) kan hier worden onderzocht. Binnen de omgrachte exploitatie worden een viertal aparte functionele eenheden onderscheiden. De eigenlijke kern van het erf bestaat uit een duidelijk afgebakend woonerf waarbinnen onder meer de paalkuilen van twee driebeukige hoofdgebouwen worden aangetroffen die elkaar duidelijk chronologisch opvolgen. Nabij de gebouwen situeren zich verschillende waterputten.

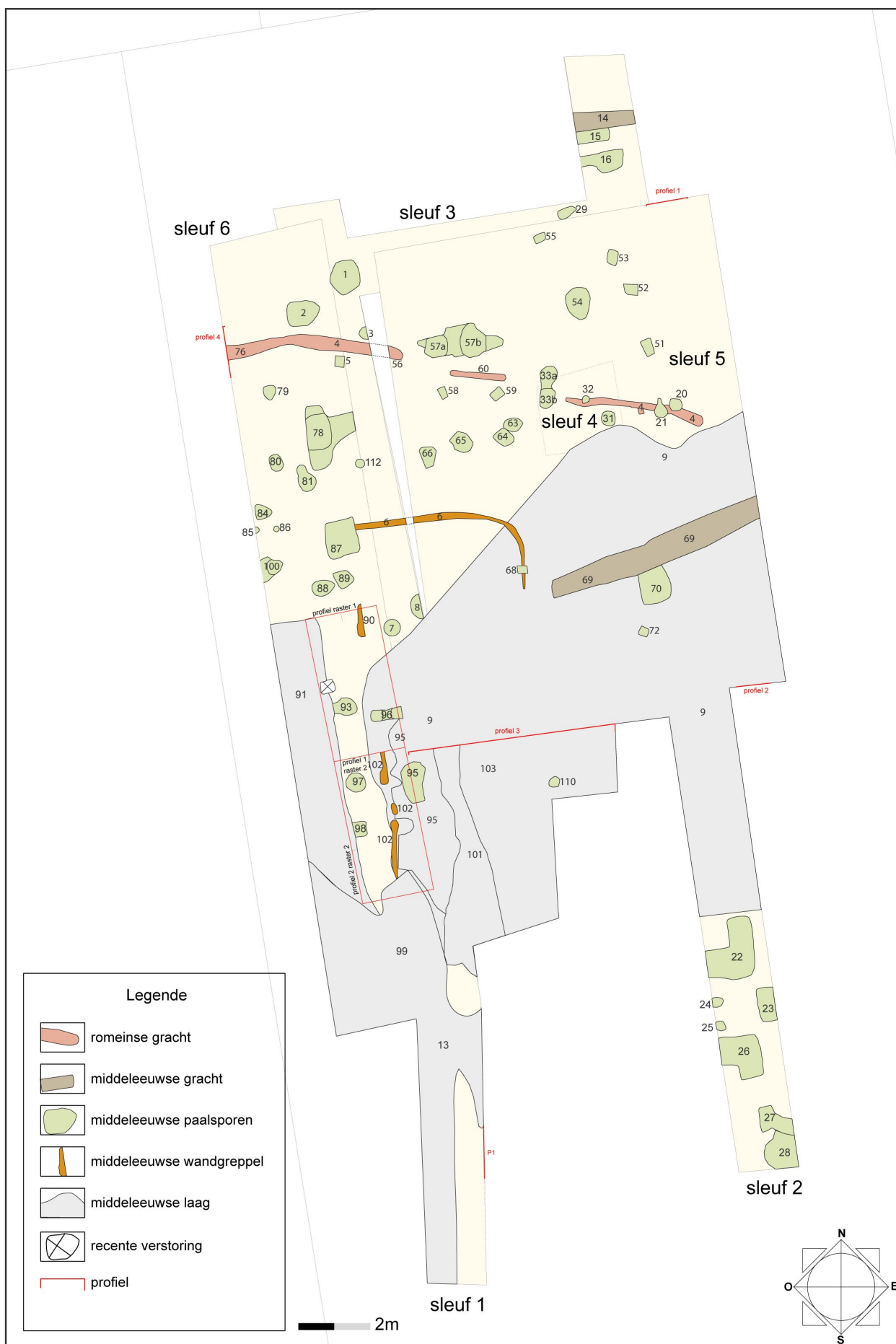
5. PROEFONDERZOEK

Op 27 april 2012 voert een archeologisch team van Raakvlak een proefonderzoek uit op de site. In totaal worden 4 proefsleuven gegraven. De totale oppervlakte van de sleuven bedraagt 128 m² of 16,7% van het projectgebied (765 m²). Deze proefsleuven snijden 29 sporen aan. Dit gaat voornamelijk om paalsporen: 13 sporen of 52% (van het totaal aantal sporen). Daarnaast dagzomen 7 grachten (28%), 3 greppels (12%) en 2 lagen (8%).

Uit de paalsporen en grachten wordt hoofdzakelijk volmiddeleeuws aardewerk recuperereerd, terwijl enkele losse vondsten silex wijzen op prehistorische aanwezigheid. Deze elementen, in combinatie met het historisch belang van de site, leiden tot de conclusie dat de noordelijke helft van de site - waar de belangrijkste sporen zich concentreren - vlakdekkend dient opgegraven te worden.

Figuur 4: Sferopnames van het veldwerk (schaven, opmeten en couperen).

Figuur 5: Grondplan van het proefonderzoek en de opgraving met chronologische aanduiding van alle sporen.

6. OPGRAVING

Door de aard van de aangetroffen sporen en de geplande aanvang van de bouwwerken wordt zo snel mogelijk overgegaan tot een vlakdekkende opgraving. Hiervoor werkt Raakvlak nauw samen met de eigenaar van het perceel. Zonder die medewerking was dit project niet mogelijk geweest. Voorafgaand aan de werken heeft de bouwheer bronbemaling geplaatst rond de plaats waar de kelder wordt ingepland. Het opgravingsvlak is dan ook aangepast aan de ligging van de bronbemaling. Hierdoor kan het perceel slechts gedeeltelijk opgegraven worden. Desalniettemin leveren de resultaten belangrijke informatie over de geschiedenis van Sijsele en daarbuiten.

Het veldwerk is gespreid over vijf dagen: van woensdag 9 mei tot dinsdag 15 mei 2012. Het archeologisch veldteam bestaat uit 2 archeologen, 4 veldmedewerkers, 1 stagestudent en 1 bodemkundige. Het opgravingsvlak wordt aangelegd met een 6 ton zware kraan op rupsbanden. Er worden 2 vlakken aangelegd: één binnen de bronbemaling en een tweede ten westen en ten zuiden ervan.

Het opgravingsvlak wordt aangelegd onder de verstoorde bovengrond. Dit vlak wordt opgeschaafd en alle sporen worden gefotografeerd en geregistreerd (fig. 4). Alle sporen, coupes, bodemprofielen en relevante bodemlagen worden digitaal ingemeten met een totaal station. Tijdens het aanleggen van het opgravingsvlak, de coupes en de bodemkundige profielen zijn vondsten manueel verzameld.

Tijdens de opgraving worden 49 sporen aangesneden (fig. 5). Paalsporen vormen het grootse aandeel: 35 sporen of 71,4%. De overige sporen betreffen 6 antropogene lagen (12,2%), 3 greppels (6,1%), 2 natuurlijke sporen (4,1%) en 1 gracht (2%).

Om de resultaten overzichtelijk te presenteren, worden ze hier in chronologische volgorde voorgesteld.

6.1. Prehistorie

De oudste vondsten stammen uit de prehistorie. Tijdens het opschaven van het opgravingsvlak wordt in het zuidwestelijk gedeelte van de site een aantal lithische artefacten aangetroffen. Naast enkele geïsoleerde vondsten tekent zich ook een concentratie af. Deze zone van 8 op 2 m (raster 1 en 2) wordt onderzocht volgens de methode ontwikkeld voor (meso)lithische vindplaatsen in Zandig Vlaanderen (Sergant 2007): op de afgebakende zone wordt een grid uitgezet, verdeeld in vakjes van 50 x 50 cm. Elk vakje krijgt een uniek volgnummer en wordt per 10 cm verdiept. Het sediment wordt per vakje verzameld en nat uitgezeefd op een maaswijdte van 1 mm. Het residu wordt daarna gedroogd en uitgeselecteerd per vondscategorie.

Lithisch materiaal, in dit geval uitsluitend silex, vormt de belangrijkste component van het zeefresidu. In totaal zijn 979 vuurstenen artefacten verzameld op een op-

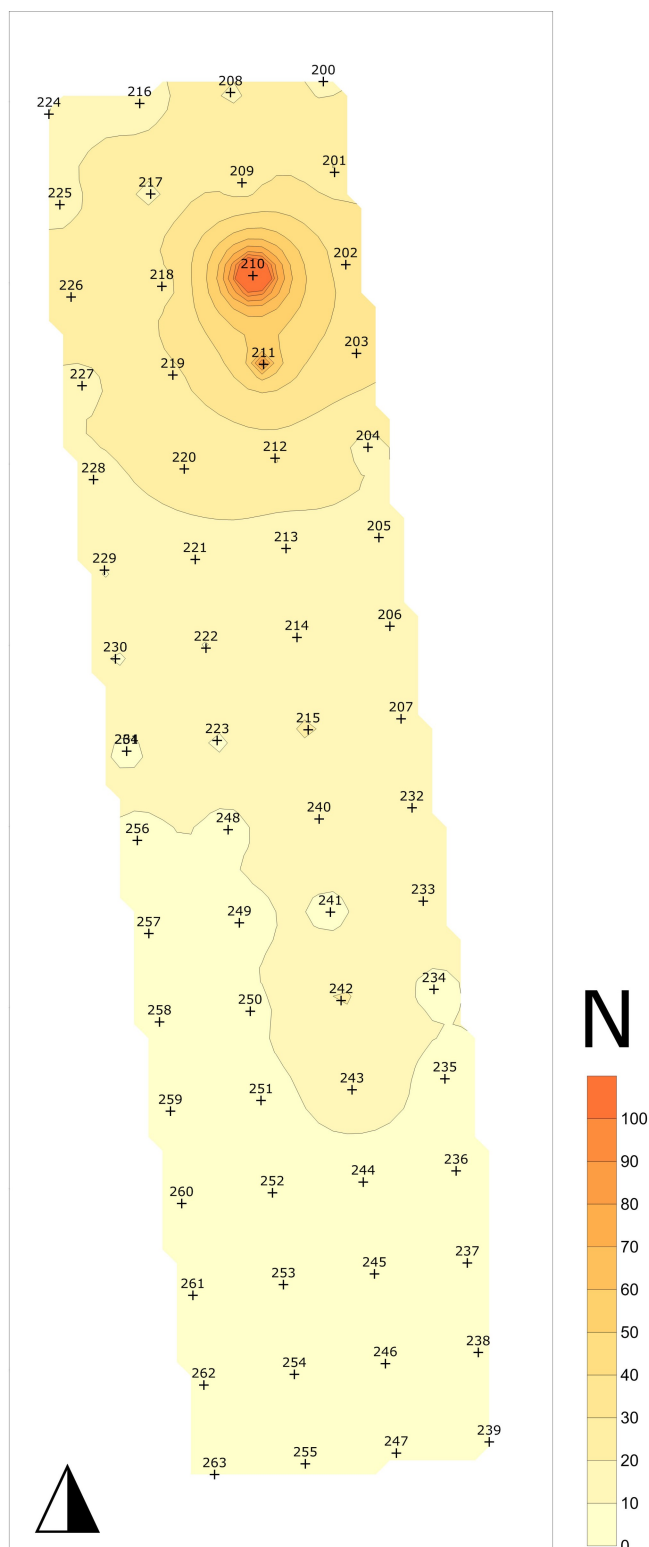
pervlakte van 16 m², naast 10 fragmenten aardewerk en 2 stukjes metaal. De laatste twee categorieën lijken intrusief (laatmiddeleeuws) en worden hier buiten beschouwing gelaten. De meeste fragmenten concentreren zich in de noordelijke helft van de onderzochte zone (fig. 6). De grootste concentratie (382 artefacten of 39%) bevindt zich in vak 210.

Het materiaal valt op doordat zo goed als alles uit dezelfde grondstof is vervaardigd: een fijnkorrelige vuursteen met een vrij homogeen donkergrijze tot vlekkerige, geelbruine kleur. De sporadisch zichtbare cortex is vers en wit, wat een niet-lokale herkomst doet vermoeden. Slechts 1 artefact wijkt hiervan af. Dit fragment is geproduceerd in een grofkorrelige gele silex met witte vlekjes en zeer kleine zwarte inclusies.

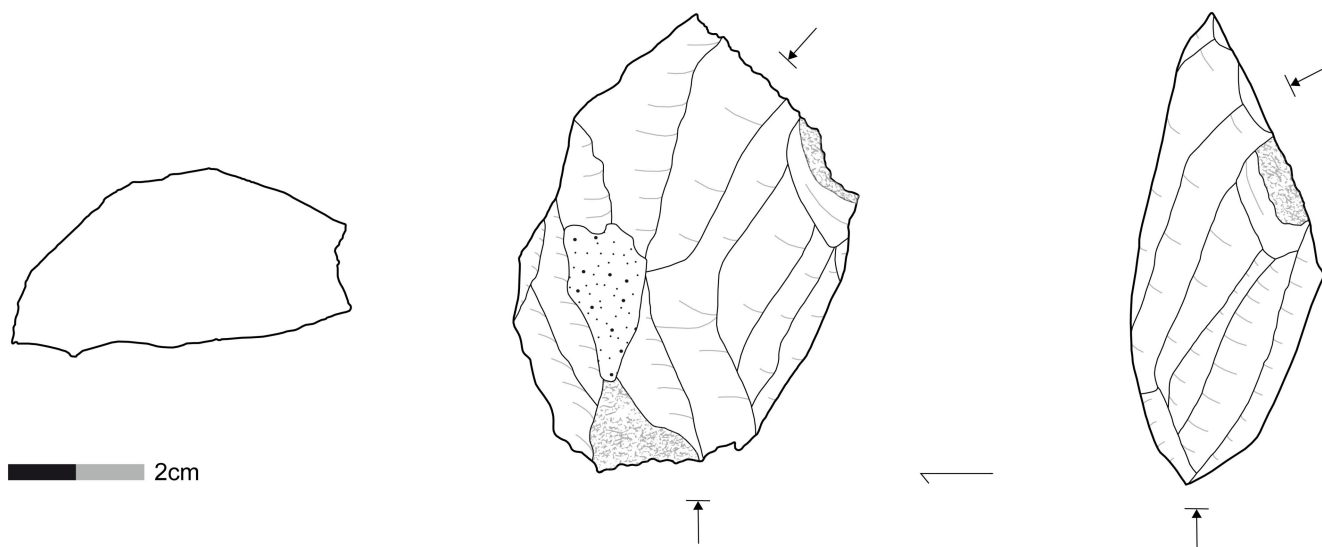
Artefacten met sporen van verbranding maken 8,4% van het totaal uit. Meer specifiek gaat het om 3 matig tot zwaar verbrande klingen en 82 kleine zwaar verbrande fragmenten. Deze verbrande artefacten zijn ruimtelijk sterk verspreid, er tekent zich geen hardstructuur af.

Typo-technologisch bestaat het leeuwendeel van deze context (822 fragmenten of 84% van het totaal) uit *chips* (kleiner dan 1 cm). Afslagen en (micro) klingen vormen de tweede en derde grootste groep (respectievelijk 43 stuk of 4,3% en 30 stuks of 3,1%). Dit wordt aangevuld met 1 verfrissingselement en 1 kern.

Van de 979 artefacten kan er slechts 1 exemplaar als gidsfossiel gebruikt worden: een 6,7 x 5,2 cm grote kern (fig. 7). Op deze bipolair bewerkte kern is geen patina of secundaire verwerking zichtbaar. De twee kernflanken liggen recht tegenover elkaar. De hoek tussen het exploitatievlak en het slagvlak is zeer scherp (minder dan 40%) en het slagvlak is duidelijk opgefrist. De negatieven van de klingen zijn vrij regelmatig en smal. De zorgvuldige klingendebitage, de hoogwaardige silex waaruit de kern is vervaardigd en de scherpe hoek tussen exploitatievlak en slagvlak wijzen in de richting van een vermoedelijke finaal-paleolithische ouderdom. De (micro)klingen uit deze context zijn vrij regelmatig van vorm en sluiten zich hierbij aan. Bij afwezigheid van diagnostische artefacten, zoals pijlbewapening, blijft de-

Figuur 6: Verspreidingskaart van het lithisch materiaal.

Figuur 7: Gidsfossiel: een vuurstenen kern.

ze datering weliswaar zeer hypothetisch.

Het enige werktuig met retouches is een afslag met een schuine boord op de distale zijde (fig. 8). De afslag meet 5,8 op 3,4 cm en is voorzien van ventrale, steile retouches. Het werktuig is uitgevoerd in fijnkorrelige, grijze silex met een lichte patina. De ventrale zijde is iets sterker gepatineerd dan de dorsale zijde.

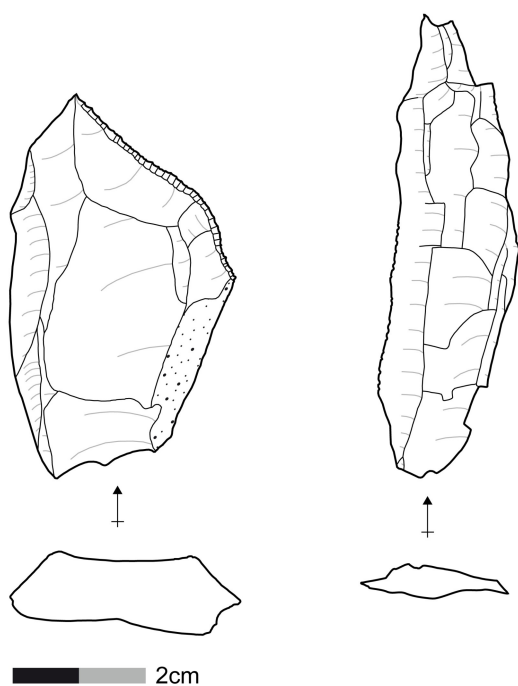
Op de linker zijde van één van de klingens zijn mogelijk gebruikssporen zichtbaar (fig. 8). Microslijtageonderzoek kan hier in de toekomst duidelijkheid over verschaffen.

De stratigrafische ligging van het verzamelde materiaal versterkt de idee dat hier een finaal-paleolithische site aangesneden wordt. De silexcontext stamt uit een zeer

homogene C-horizont waar er praktisch geen accumulatie van ijzer of humus te vinden is. De silex werd afgezet in een periode dat erosie en sedimentatie van de dekzanden nog actief was, vermoedelijk tijdens de laatglaciale periode op de overgang van het Pleistoceen naar het Holoceen, ongeveer 12.000 jaar geleden. De silex werd vervolgens begraven onder verse sedimenten waarin zich later een bodem ontwikkelde.

Op basis van dit onderzoek lijkt het projectgebied tot op heden de meest noordelijke, prehistorische vindplaats in West-Vlaanderen. Dit betekent niet dat hiermee de noordelijke grens van het prehistorisch landschap wordt bereikt.

Het contrast tussen de archeologisch rijke zone tussen Brugge en Maldegem en de 'arme' zone ten noorden daarvan weerspiegelt eerder een bodemkundige realiteit – de grens tussen de polders en de zandstreek – dan een archeolo-

Figuur 8: Selectie vuurstenen artefacten: geretoucheerde afslag (links) en kling met mogelijke gebruikssporen (rechts).

gische. Hoogstwaarschijnlijk schuilen er in het zand onder mariene sedimenten in de Kustpolders prehistorische vindplaatsen, vergelijkbaar met deze in de Scheldepolders, maar werden deze tot op heden niet aangesneden. Dit is één van de redenen waarom blijvend ingezet moet worden op grootschalige paleolandschapsstudies en boorcampagnes in de Kustpolders rond Brugge.

De concentratie van litisch materiaal in de noordoostelijke hoek en de dominantie van klein debitageafval doen vermoeden dat hier kortstondig silex bewerkt is. Mogelijk gaat het om een eenmalige gebeurtenis. Het aandeel verbrande artefacten wijst op een vuur. Alles lijkt erop dat er een klein, tijdelijk kampement is opgericht in het projectgebied. Permanente structuren ontbreken in de jagers-verzamelaars gemeenschappen uit het paleolithicum.

6.2. Romeinse periode

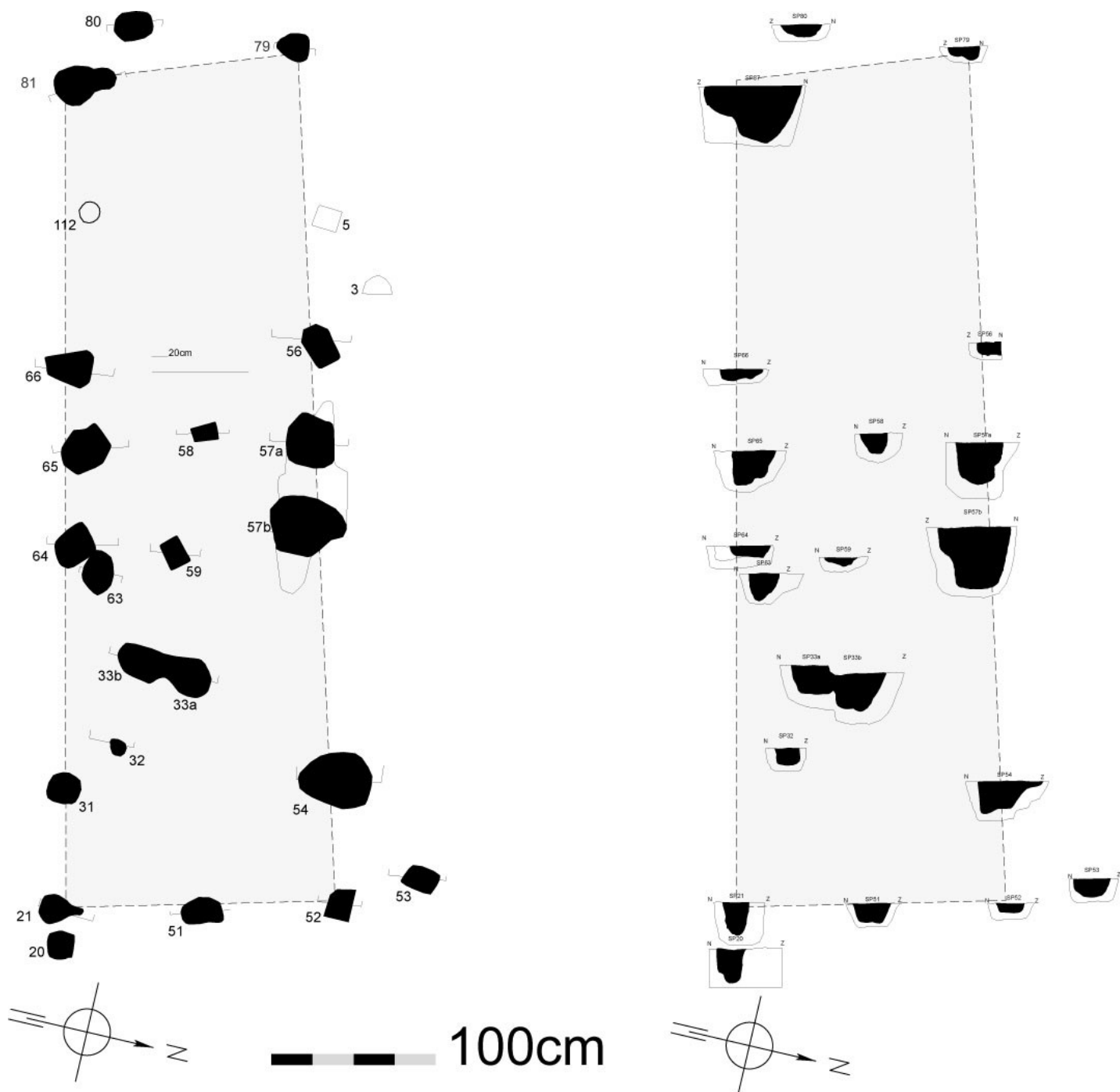
Slechts één spoor stamt uit de Romeinse periode. Een greppel in sleuven 5 en 6 bevat 7 grijze scherven, 3 scherven oxiderend gebakken (kruikwaar) en 2 scherven gevernist Romeins aardewerk. De greppel is 70 tot 80 cm breed en 20 cm diep met een komvormig profiel. De vulling bestaat uit bruin tot lichtbruin zand en is sterk gebioturbeerd. Waarschijnlijk gaat het hier om een afwaterings- of perceelsgreppel. In het opgravingsvlak worden geen paalsporen of andere structuren uit de Romeinse periode herkend.

6.3. Middeleeuwen

Het leeuwendeel van de sporen dateert uit de middeleeuwen. De belangrijkste elementen zijn vijf gebouwen die volledig of gedeeltelijk in de sleuven liggen. De interpretatie van deze structuren blijft door het beperkte opgravingsareaal zeer hypothetisch en is gebaseerd op de oriëntatie, vulling en geassocieerde vondsten van de sporen.

6.3.1. Gebouw 1

De eerste structuur bestaat uit 23 paalsporen. Het is het enige gebouw dat min of meer volledig in het opgravingsvlak ligt. De palen vormen een trapezium met zijden van 3,5 en 5 m breed en 10 m lang (fig. 9). Het lijkt om een tweebeukig gebouw te gaan. Het gebouw is noordoost-zuidwestelijk georiënteerd. Er is geen wandgreppel zichtbaar, dus het is onduidelijk waar de wand zich bevindt. Sommige palen bevinden zich buiten de rechthoek: mogelijk markeren deze sporen de locatie van de wand. De zwaarste palen liggen in het midden van de noordelijke zijde. De twee palen hebben een diameter van 90 cm en zijn 76 cm diep. De palen hebben een tussenafstand van 1 m: mogelijk gaat het hier om een toegangspartij. Tegenover deze ingang staat een ander paar lichtere palen. Deze sporen zijn 36 tot 64 cm breed en

Figuur 9: Overzicht van de sporen en coupes toebehorend aan gebouw 1.

18 tot 42 cm diep. Sommige palen zijn samen geclusterd, mogelijk gaat het hier om herstellingen.

De vulling van de sporen varieert tussen donkerbruin tot zwart zand, lichtbruin zand en heterogeen lichtbruin en grijs zand. De meeste sporen zijn matig tot sterk gebio-turbeerd. In de meeste sporen zijn kleine inclusies houtskool teruggevonden. In 4 sporen zijn scherven gevonden. Het vondstmateriaal – onder andere vroeg rood en grijs aardewerk en fragmenten van maalstenen – dateert dit gebouw tussen 1100 en 1250.

6.3.2. Gebouw 2

Deze structuur wordt doorsneden door gebouw 2. Dit gebouw is slechts gedeeltelijk zichtbaar. Het bestaat uit drie sporen in sleuf 6 (fig. 10). In vergelijking met gebouw 1 gaat het om zeer zware palen. Het grootste, centrale spoor is 200 cm lang en 140 cm breed en de andere hebben een diameter van 50 tot 115 cm. De palen zijn 42 tot 70 cm diep gefundeerd. De vulling van de sporen is donkerbruin tot lichtbruin zand.

Mogelijk is hier de kopse zijde van een vol-middeleeuws gebouw aangesneden. De constructie is 7 m breed en noordoost-zuidwestelijk georiënteerd. Het fragmentarisch vondstmateriaal dateert uit de periode 1150 tot 1250.

6.3.3. Gebouw 3

De derde structuur ligt in sleuven 5 en 6. Het gebouw wordt bijna volledig afgedekt door spoor 9. Het gebouw bestaat voornamelijk uit een rechthoekige wandgreppel en enkele mogelijk geassocieerde paalgaten (fig. 11).

Na couperen blijkt dat de wandgreppel uit verschillende afzonderlijke paaltjes bestaat. De paaltjes zijn 10 tot 20 cm en 20 cm diep. Er is weinig diagnostisch aardewerk gevonden in deze sporen. Daarom wordt een ruime datering in de volle middeleeuwen vooropgesteld, al sluiten de stratigrafische ligging en de vorm van het gebouw een vroegere datering niet uit.

6.3.4. Gebouw 4

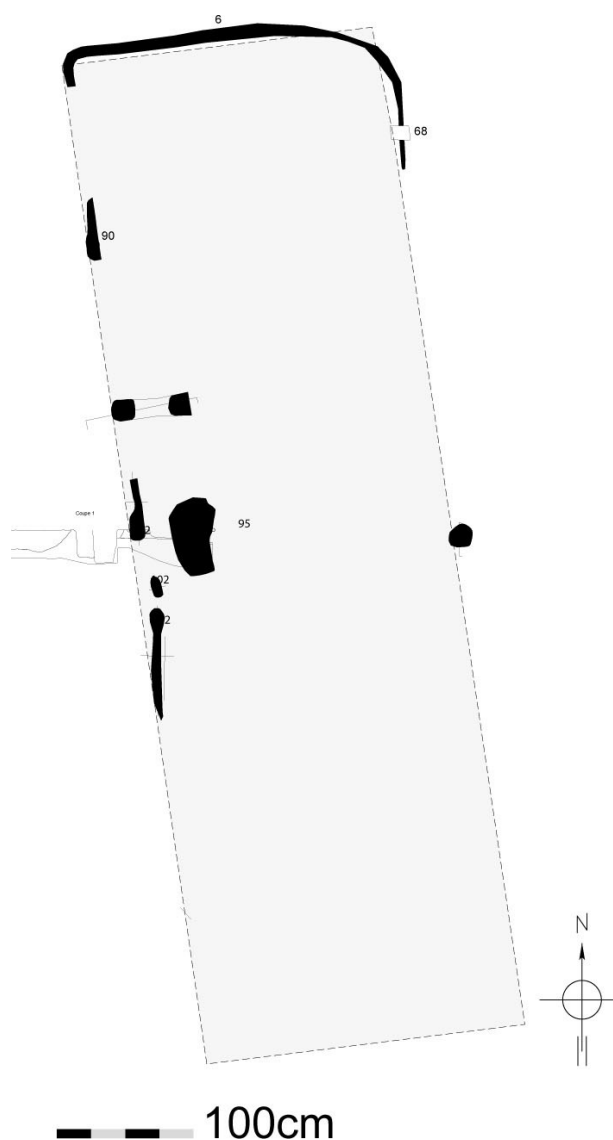
Het vierde gebouw ligt gedeeltelijk in sleuf 5. Enkel de noordoostelijke hoek van het gebouw dagzoomt in de sleuf. Het gebouw bestaat uit paalgaten en één laag aan de binnenkant van het gebouw. De sporen zijn eveneens moeilijk te dateren. Het gebouw stamt waarschijnlijk uit de volle middeleeuwen.

6.3.5. Gebouw 5

De vijfde structuur is heel beperkt zichtbaar. De interpretatie ervan is voorlopig zeer

Figuur 10: Overzichtsfoto van gebouw 2.

Figuur 11: Overzicht van de sporen van gebouw 3

moelijk. Het gebouw bestaat uit zeven paalsporen in het zuidelijke uiteinde van sleuf 2. De sporen hebben een donkerbruin of donkergrijze vulling en bevatten allemaal een hoeveelheid houtskool. De twee grootste sporen hebben een lengte van 150 tot 200 cm en zijn meer dan 50 cm diep. Drie middelgrote sporen hebben een diameter van 70 tot 100 cm en een diepte van meer dan 50 cm. Twee kleinere sporen tussen sporen 22 en 26 hebben een doorsnede van 20 en 25 cm en zijn 30 cm diep.

De paalsporen liggen op één noordwest-zuidoostelijk georiënteerde lijn. Mogelijk vormen sporen 22 en 26 de ingang in de lange zijde, maar dat is op basis van een dergelijk beperkte opgravingsoppervlakte moeilijk met zekerheid te bepalen. Deze structuur is de oudste van de vijf. Het vondstmateriaal dateert uit de 11e eeuw of vroeger.

6.3.6. De overige sporen

Behalve deze vijf gebouwen zijn nog enkele afzonderlijk sporen aangetroffen. Spoor 9 is het meest omvangrijke spoor. Dit is een laag die gevormd is door materiaal dat van de lichte helling naar beneden is gespoeld en op die manier een groot deel van het opgravingsvlak bedekt. Omdat deze laag het bovenste pakket van het archeologisch niveau heeft weggespoeld, bevat het veel vondst-

materiaal. Mogelijk is dit pakket sedimenten afkomstig van een overstroming door de nabijgelegen Dorpsbeek, een van oorsprong natuurlijke waterloop.

Deze laag bevat de grootste hoeveelheid aardewerk. Het vondstenspectrum omvat verschillende categorieën. Een grote hoeveelheid reducerend, hard gebakken aardewerk met licht- tot donkergrijze kleur en grove zandverschraling. Het gaat voornamelijk om randen van kogelpotten en fragmenten van tuitpotten, soms met radstempelsversiering. Er is één scherf in Rijnlands roodbeschilderd aardewerk gevonden. Twee scherfjes behoren tot de late Mayenproductie. Daarnaast zijn er ook verschillende importen in hard, reducerend gebakken aardewerk en aardewerk met een zandige, zwarte kern gevonden. Dit ensemble dateert uit het einde van de Karolingische periode en de volle middeleeuwen, tussen 975 en 1150.

De meest opvallende vondst kwam aan het licht door het gebruik van de metaaldector. In deze laag is een bootshaak gevonden (fig. 12). Een bootshaak wordt gebruikt bij het aanmeren en vooruitduwen van boten. Er bestaan twee soorten

Figuur 12: Karolingische bootshaak.

bootshaken. De ‘pinhaken’ zijn halfronde haken die gebruikt worden om de schepen aan de kade te trekken. De ‘zetbomen’, zoals het aangetroffen exemplaar, zijn vorkvormig en helpen om het schip van wal te stuiten, om het schip vooruit te duwen of om het van koers te doen veranderen. Bootshaken zitten op een lange stok vastgespijkerd. Het spreekt voor zich dat deze schipperswerktuigen voornamelijk in havens worden teruggevonden. Karolingische exemplaren zijn voornamelijk gekend uit Wijk bij Duurstede (Dorestad) in Nederland. Ook in Damme kwamen in het verleden al enkele exemplaren aan het licht. Dit exemplaar stamt waarschijnlijk uit de Karolingische periode tussen de 2^e helft van de 8^e en de 9^e eeuw.

7. SYNTHESE

Op een klein perceel langs de Gentse Steenweg in Sijsele, deelgemeente van Damme, zijn er sporen uit een breed spectrum aan periodes teruggevonden. De oudste relictten stammen uit de prehistorie. In totaal 979 vuurstenen artefacten, vermoede-

lijk uit het late paleolithicum, wijzen op een klein, tijdelijk kampement. Het is tot dan toe de meest noordwestelijke prehistorische vindplaats in België. De positie van de site op de rand van het landschap weerspiegelt een bodemkundige realiteit - de grens tussen de polders en de zandstreek – maar geen (pre)historische: onder de mariene sedimenten in de polders liggen waarschijnlijk nog vindplaatsen verborgen.

Tijdens de Romeinse periode doorsnijdt een kleine greppel het projectgebied. Er zijn geen bewoningssporen teruggevonden binnen dit kleine areaal. De vondst wijst wel op het grote belang van de zandrug in de Romeinse tijd, die in die periode intensief bewoond en ontgonnen is.

Enkele eeuwen later is er wel permanente bewoning op de site. Vanaf de Karolingische periode is deze plaats bewoond. Mogelijk sluiten de sporen aan bij de vluchtburcht die er vanaf de 10^e eeuw verrijst. Verscholen achter de verdedigingslinie en bovenop de zandrug was deze plek een aantrekkelijke vestigingsplaats. Een groot aantal paalsporen die behoren tot mogelijk vijf gebouwen getuigen daarvan. De meest opvallende vondst is een Karolingische bootshaak. Dit werktuig wijst erop dat de site bereikbaar was via het water. De positie op de rand van het landschap tijdens de Karolingische periode duidt op een historische realiteit: achter de verdedigingslinie tegen de invallende Noormannen.

Bovenal wijst dit onderzoek op het belang van de lokale verankering van archeologie, waarbij ook kleinschalige bouwwerken opgevolgd worden. Een goede samenwerking met de bouwheer staat hierbij centraal. Het laatste woord is dan ook een dankwoord aan de opdrachtgever Dieter Dumon van ACA-Dumon bvba.

8. BIBLIOGRAFIE

- Crombé Ph. - Van der Haegen G. 1994: Twee Midden-Paleolithische vindplaatsen te Aalter (O.-VL.), in: *Het midden-Paleolithicum in Noordwestelijk België, Archeologische inventaris Vlaanderen*, Buitengewone Reeks 3, 49-102.
- De Gryse J. - Hillewaert B. - Huyghe J. - Lambrecht G. - Pieters Th. - Pype P. 2012: *1000 jaar bewoningssporen op de dekzandrug. Archeologisch onderzoek op de site Sijsele - Stakendijke*, onuitgegeven rapport, Brugge.
- In 't Ven I. - Hollevoet Y. - Cooremans B. - De Grootte A. - Deforce K. 2005: Romeinse bewoning aan de Antwerpse Heirweg in Sijsele/Damme (Prov. West-Vlaanderen), in: In 't Ven I. – De Clercq W. (red.), *Een lijn door het landschap - Archeologie en het VTN-project 1997-1998*, 47-75.
- In 't Ven I. - Hollevoet Y. - Cooremans B. - De Grootte A. - Deforce K. 2005: Volmiddel-eeuwse bewoningssporen aan de Veldhoekstraat in Damme/Sijsele (prov. West-Vlaanderen), in: In 't Ven I. - De Clercq W. (red.), *Een lijn door het landschap - Archeologie en het VTN-project 1997-1998, Deel II*, 77-91.
- In 't Ven I. - Hollevoet Y. 2005: Een Romeinse nederzetting ten westen van de Stoofweg te Damme/Sijsele (prov. West-Vlaanderen), in: In 't Ven I. - De Clercq W. (red.), *Een lijn door het landschap - Archeologie en het VTN-project 1997-1998, Deel II*, 29-34.
- In 't Ven I. - Hollevoet Y. - Cooremans B. - De Grootte A. - Deforce K. 2005: Een Romeins grafveld ten oosten van de Stoofweg te Damme/Sijsele (prov. West-Vlaanderen), in: In 't Ven I. - De Clercq W., *Een lijn door het landschap - Archeologie en het VTN-project 1997-1998*, 35-45.
- Otte M. - Vandermoere N. - Heyse I. - Léotard J.-M. 1984: Maldegem et le Paléolithique récent du Nord-Ouest Européen, in: *Helinium XXIV*, 105-126.
- Ryssaert C. - De Gryse J. - Tys D. - Baeteman C. - Orbons J. - Pype P. - Termote D. - Germonprez D. - Perdaen Y. 2010: Steentijdvondsten te Ver-Assebroek (Brugge, West-Vlaanderen): hoe het onderzoek van een middeleeuws kasteel naar een steentijdlandschap kan leiden, in: *Notae Praehistoricae* 30, 43-48.
- Sergant J. - Bats M. - Noens G. - Lombaert L., D'Hollander D. 2007: Voorlopige resultaten van noodopgravingen in het afgedekte dekzandlandschap van Verrebroek – Aven Ackers (Mesolithicum, Neolithicum), in: *Notae Praehistoricae* 27, 101-107.
- Soers K. 1987: *Assebroek, Archeologische Inventaris Vlaanderen 9*, Gent.
- Van Acker R. 1985: *Studie van de prehistorische bewoning in het oosten van Brugge*

aan de hand van de lithische artefacten, ongepubliceerde licentiaatsverhandeling, Leuven.

Van Acker R. 1986: Prehistorische vondsten ten oosten van Brugge, in: *West-Vlaams Archaeologica* 2/3, 91-103.

Vandermoere N. 1981: *Archeologisch onderzoek in de gemeente Oedelem, Prospec-tie-Analyse-Synthese, Deel I Synthese*, ongepubliceerde licentiaatsverhandeling, Gent.

Online:

Provincie West-Vlaanderen, Geoloketten 2014: GisWest, Bodemkaart van Vlaanderen. <<http://www.giswest.be/bodemkaart>> (geraadpleegd op 19 december 2014)

Provincie West-Vlaanderen, Geoloketten 2014: GisWest, Topografische kaarten, NGI. <<http://www.giswest.be/topografische-kaarten-ngi>> (Geraadpleegd op 19 december 2014).

Vlaamse Overheid, Agentschap Onroerend Erfgoed 2014: Inventaris Onroerend Erfgoed. <<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/geheel/22013>> (geraadpleegd op 16 december 2014)

Vlaamse Overheid, Agentschap Onroerend Erfgoed 2014: Inventaris Onroerend Erfgoed. <<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/geheel/22134>> (geraadpleegd op 16 december 2014)

Vlaamse Overheid, Agentschap Onroerend Erfgoed 2014: Inventaris Onroerend Erfgoed. <<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/relict/78954>> (geraadpleegd op 16 december 2014)

Vlaamse Overheid, Agentschap Onroerend Erfgoed 2014: Inventaris Onroerend Erfgoed. <<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/relict/78968>> (geraadpleegd op 16 december 2014)

